

УДК [631.16:658.152]631.115.17

Косторной С. В.

Таврійський державний агротехнологічний університет

КРУГООБІГ ТА ВІДТВОРЕННЯ ОРЕНДОВАНОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто особливості кругообігу та відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств. Проаналізовані основні показники орендних відносин в сільському господарстві Запорізької області. Запропонована схема кругообігу орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств. Виявлені недоліки існуючого механізму відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств.

Постановка проблеми.

В сучасних умовах в сільському господарстві широкого розповсюдження набули орендні відносини. Значна частина капіталу, що знаходиться в користуванні сільськогосподарських підприємств є орендованою: підприємства на умовах оренди залучають землю та майно, власниками яких є селяни. Проте існуючий механізм управління капіталом в умовах орендних відносин не забезпечує умови для стабільного кругообігу та відтворення орендованого капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Функціонування капіталу, а також орендні відносини в сільському господарстві досліджували такі вітчизняні вчені як П. Т. Саблук, П. А. Лайко, Л. О. Березовська, М. І. Кісіль, І. І. Червен та інші. Потребують подальшого дослідження особливості кругообігу та відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств.

Ціль роботи. Метою цієї статті є дослідження особливостей кругообігу та відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу.

Кругообіг капіталу характеризується формулою, розробленою К. Марксом [3]:

$$\Gamma - T \begin{matrix} \leftarrow \\ \leftarrow \\ \leftarrow \end{matrix} \begin{matrix} Z_v \\ \dots V \dots T' - \Gamma' \\ P_c \end{matrix} \quad (1.1)$$

Згідно з положеннями Марксової теорії, процес кругообігу капіталу проходить три стадії:

- перша стадія – капіталіст з'являється на товарному ринку і на ринку праці як покупець; його гроші перетворюються на товар, або виконують акт обігу $\Gamma - T$;

- друга стадія – продуктивне споживання куплених товарів капіталістом, який діє як капіталістичний товаровиробник, його капітал здійснює процес виробництва і в результаті отримує товар більшої вартості, ніж вартість елементів його виробництва;

- третя стадія – капіталіст повертається на ринок як продавець, його товар перетворюється на гроші, тобто виконує акт обігу $T' - \Gamma'$.

З цієї формули видно, що грошовий капітал перетворюється на виробничий, виробничий – на товарний, а товарний – на грошовий. На першій і третій стадіях кругообіг функціонує у сфері обігу, а на другій – у сфері виробництва, яка є вирішальною.

Отже, кругообіг капіталу – це безперервний рух капіталу, в процесі якого він послідовно проходить три стадії, на кожній з них набуває певної функціональної форми і повертається до своєї вихідної форми – грошової.

В сільському господарстві України кругообіг орендованого капіталу сільськогосподарського підприємства можна охарактеризувати наступною схемою (рис. 1).

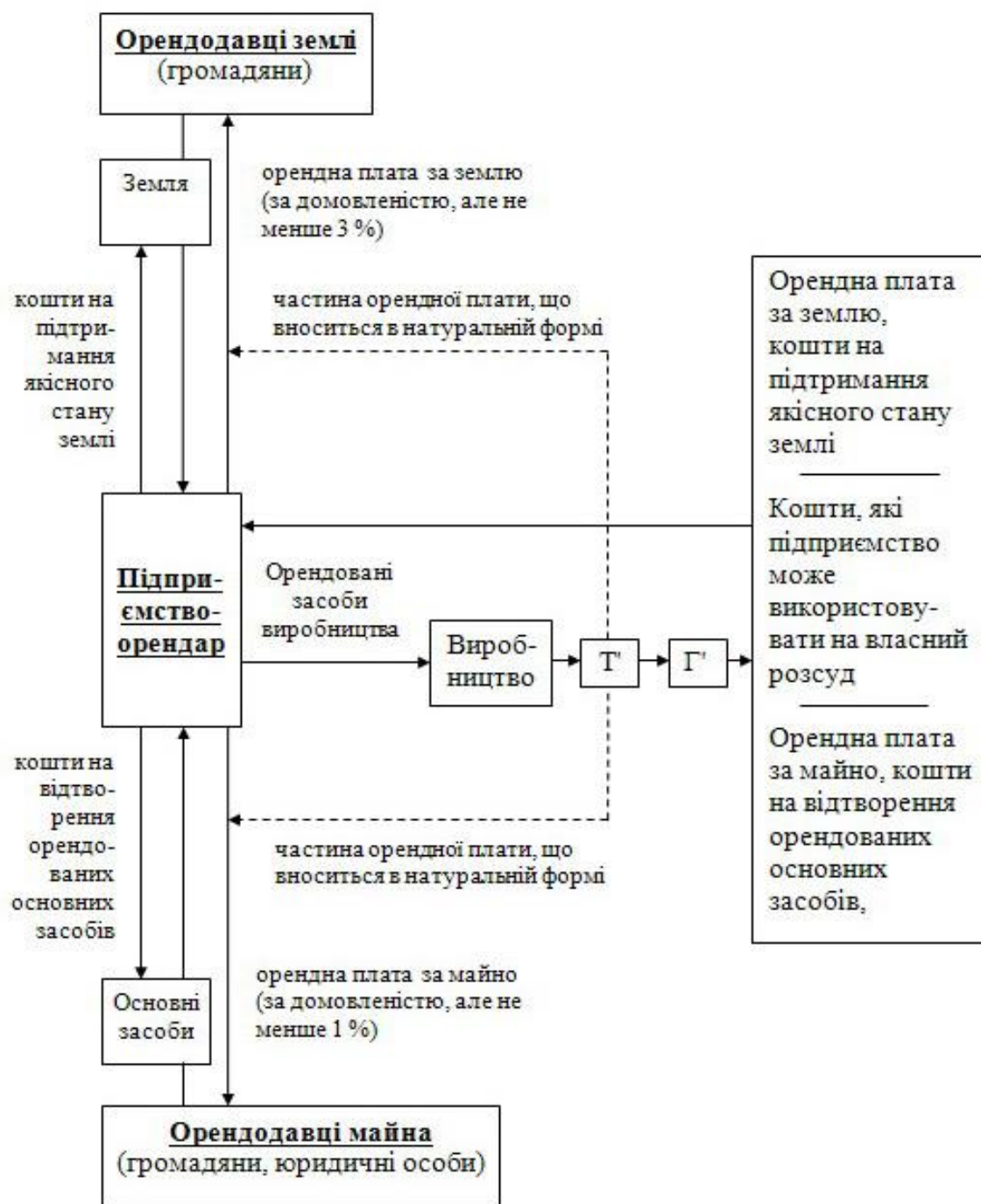

Рис. 1. Кругообіг орендованого капіталу сільськогосподарського підприємства

Підприємства залучають орендований капітал, укладаючи договори оренди з власниками землі та майна (основних засобів). Широку розповсюдженість орендних відносин в Запорізькій області підтверджують дані таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники оренди землі та майна в сільському господарстві
Запорізької області в 2004-2008 рр.

Показники	Роки					2008 рік у % до 2004 р.
	2004	2005	2006	2007	2008	
Кількість орендодавців землі, тис. чол.	160,0	161,5	177,9	175,5	161,8	101,1
Площа угідь, що орендується, тис.га	1112,2	1122,0	1073,2	1082,9	1034,1	93,0
Загальна грошова оцінка орендованих земель, млрд. грн.	11,4	11,5	11,0	11,1	10,6	92,7
Кількість осіб, які передали майно в оренду, тис. чол.	68,7	60,4	54,9	47,7	37,8	55,0
Загальна вартість орендованого майна, млн. грн.	303,0	266,5	211,5	187,4	148,8	49,1

Кількість орендодавців землі в 2008 році склала 161,8 тис. осіб, що складає більше, ніж третину сільського населення Запорізької області (442 тис. осіб).

Орендовані засоби виробництва приймають участь у процесі виробництва, поступово переносячи свою вартість на готову продукцію (Г'). Для забезпечення безперервності кругообігу частина коштів, отриманих від продажу продукції (Г'), повинна бути спрямована на виплату орендної плати та підтримання якісного стану орендованих основних засобів та землі. В сільському господарстві розповсюджена виплата орендної плати (чи її частини) в натуральному вигляді (позначено на рис. 1 пунктирною лінією). В цьому випадку частина капіталу повертається власникам минуючи грошову форму. Важливим для підтримання безперервності кругообігу орендованого капіталу в сільському господарстві є використання частини коштів, отриманих від

продажу продукції на підтримання якісного стану землі та на відтворення орендованих основних засобів. В іншому випадку вартість орендованих майнових об'єктів буде поступово знижуватись, а власний капітал орендаря буде зростати за рахунок орендодавців.

Розмір орендної плати та умови відтворення орендованого капіталу повинні бути достатніми, щоб у орендодавців не виникало бажання використовувати належні їм засоби іншим шляхом (самостійно займатися сільським господарством або продати і покласти гроші в банк).

Згідно Указу Президента України "Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)" від 19 серпня 2008 р. № 725/2008, орендна плата за землю має становити на менше 3 % [5].

Середній розмір орендної плати за землю в Запорізькій області має тенденцію до підвищення, яка відповідає прийняттю Указів Президента України, якими встановлюється мінімальний рівень орендної плати, але фактичний рівень орендної плати завжди був нижчим, ніж законодавчо визначений (в 2008 році – 1,9 %). Це пояснюється як важким фінансовим станом сільськогосподарських підприємств, так і тим, що договори оренди, в яких встановлено підвищений відсоток орендної плати зазвичай укладаються після закінчення строку дії попередніх договорів, тобто з певним запізненням.

Середній відсоток орендної плати за майно в Запорізькій області в 2008 році склав 1,1 %. В Указі Президента України "Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки" № 62/2001 від 29 січня 2001 року [4] зазначено, що орендна плата повинна складати не менше 1 % від вартості паю. В цілому по області ця вимога виконується, в більшості господарств області розмір орендної плати встановлено на мінімальному рівні – 1%.

Для досягнення справедливого рівня доходів власників капіталу ставка орендної плати за землю та майно повинна дорівнювати середній банківській ставці по депозитах. Крім цього повинна бути правильно визначена вартість майна чи землі, що передаються в оренду. Існуюча схема, при якій ставки

орендної плати дуже низькі, підтримується за рахунок мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення та низької ліквідності орендованого майна.

В сільському господарстві існують значні проблеми щодо відтворення орендованого капіталу. Лише в 16 з 235 підприємств-орендарів Запорізької області (6,8 %) створено фонд відтворення орендованих основних засобів, як передбачено рекомендаціями Міністерства аграрної політики України. В більшості районів фонду відтворення немає в жодному господарстві. В цій ситуації господарства-орендарі використовують майно, що належить співвласникам, не турбуючись про його відтворення. Майнові об'єкти поступово зношуються і виводяться з використання. Таким чином співвласники безповоротно втрачають свій капітал.

Причиною відсутності фонду відтворення є необов'язковість його створення підприємствами та розповсюджена відсутність можливості селян використати отримане майно в інший спосіб, крім передачі його в оренду єдиному підприємству, яке в цьому випадку має монопольне становище.

Існуючі обставини сприяють скороченню обсягів орендних відносин та збільшенню власного капіталу сільськогосподарських підприємств, зокрема шляхом викупу орендованого майна.

Висновки.

Кругообіг та відтворення орендованого капіталу в сільськогосподарських підприємствах має суттєві особливості, пов'язані зі специфікою сільськогосподарського виробництва та з наслідками реформування аграрного сектору економіки. Існуючий механізм управління капіталом в умовах орендних відносин не забезпечує умови для стабільного кругообігу та відтворення орендованого капіталу, що призводить до скорочення обсягів оренди як щодо землі, так і щодо майна. Причинами цього, зокрема, є низький існуючий рівень ставок орендної плати та незначне впровадження застосування фонду відтворення орендованих основних засобів. Вирішення цих проблем можливе за умови прийняття нормативних актів щодо підвищення ставок

орендної плати та обов'язковості застосування фонду відтворення орендованих основних засобів, а також встановлення відповідного контролю за цією галуззю з боку держави.

Література.

1. Кісіль М. І. Провести дослідження та розробити порядок використання і розпорядження майном, що знаходиться у спільній частковій власності колишніх членів колективних сільськогосподарських підприємств(заключний): Звіт про НДР. [Текст] / М. І. Кісіль ; Мін-во аграрної політики України. Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки УААН" . - К. : [б. и.], 2004. - 74 с. - Б. ц.

2. Лайко П. А., Березовська Л. О. Ефективність використання та відтворення основного капіталу сільськогосподарських підприємств. Моногр. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 192 с.

3. Маркс К. Капітал // Маркс К., Енгельс Ф. Твори.: 2-е вид. — К: Держполітвидав УРСР, 1969.

4. Про заходи щодо забезпечення захисту майнових прав селян у процесі реформування аграрного сектора економіки : указ Президента України № 62/2001 від 29 січня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=62%2F2001&key=XX7MfyrCSgkyBwIIZi9/IY.THdl5UsFggkRbI1c>.

5. Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв) : указ Президента України № 725/2008 від 19 серпня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?st=2122&god=2008>.

Косторной Сергій Володимирович

Кругообіг та відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств.

Розглянуто особливості кругообігу та відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств. Проаналізовані основні показники орендних відносин в сільському господарстві Запорізької області. Запропонована схема кругообігу орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств. Виявлені недоліки існуючого механізму відтворення орендованого капіталу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: капітал, оренда, кругообіг капіталу, фонд відтворення орендованих основних засобів, сільськогосподарські підприємства, орендна плата.

Косторной Сергей Владимирович

Кругооборот и восстановление арендованного капитала сельскохозяйственных предприятий.

Рассмотрены особенности кругооборота и восстановления арендованного капитала сельскохозяйственных предприятий. Проанализированы основные показатели арендных отношений в сельском хозяйстве Запорожской области. Предложена схема кругооборота арендованного капитала сельскохозяйственных предприятий. Обнаружены недостатки существующего механизма восстановления арендованного капитала сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: капитал, аренда, кругооборот капитала, фонд восстановления арендованных основных средств, сельскохозяйственные предприятия, арендная плата.

Kostornoy Sergey Vladimirovich

Agricultural enterprises leased capital circulation and reproduction.

The features of agricultural enterprises leased capital circulation and reproduction are considered. The basic indexes of leasings relations in agriculture of the Zaporozhia region are analysed. The scheme of agricultural enterprises leased capital circulation is offered. The imperfections of existent mechanism of agricultural enterprises leased capital reproduction are uncovered.

Keywords: capital, lease, capital circulation, the fund of leased fixed assets reproduction, agricultural enterprises, rent.